

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

НАЦИОНАЛНА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

**ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ
НА ВТОРА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ**

	Код по СПОО	Наименование
Професионално направление	345	СТОПАНСКО УПРАВЛЕНИЕ И АДМИНИСТРАЦИЯ
Професия	345050	СЪТРУДНИК В МАЛЪК И СРЕДЕН БИЗНЕС
Специалност	3450501	МАЛЪК И СРЕДЕН БИЗНЕС

Утвърдена със Заповед № РД 09-41 /04.01.2008 г.

София, 2008 година

I. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ЦЕЛ НА ИЗПИТНАТА ПРОГРАМА

Националната изпитната програма е предназначена за организиране и провеждане на държавните изпити по теория и по практика за придобиване на **втора степен** на професионална квалификация по професията: **код 345050 Сътрудник в малък и среден бизнес**, специалност: **код 3450501 Малък и среден бизнес** от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

Целта на настоящата национална изпитна програма е да определи единни критерии за оценка на професионалните компетенции на обучаваните, изискващи се за придобиване **втора степен** по изучаваната професия **Сътрудник в малък и среден бизнес**, специалност **Малък и среден бизнес**.

Националната изпитната програма е разработена във връзка с чл. 36 от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) в съответствие с Държавното образователно изискване за придобиване квалификация съгласно Наредба № 5 от 4 декември 2006 г. Обн. ДВ, бр.11 от 2 Февруари 2007 г. по професията **Сътрудник в малък и среден бизнес**, специалност **Малък и среден бизнес**.

Държавните изпити по теория и по практика на професията се провеждат в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба № 3 от 15.04.2003 г. за системата на оценяване.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

Настоящата национална изпитна програма съдържа:

- 1. За държавния изпит по теория на професията/специалността:**
 - а. Изпитните теми с план-тезиса на учебното съдържание, приложните задачи.
 - б. Критерии за оценяване.
- 2. За държавния изпит по практика на професията/специалността:**
 - а. Указания за съдържанието на индивидуалните практически задания.
 - б. Критерии за оценяване.
- 3. Система за оценяване.**
- 4. Препоръчителна литература.**
- 5. Приложения:**
 - а. Примерен изпитен билет за държавния изпит по теория на професията/специалността.
 - б. Примерно индивидуално практическо задание.

III. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА/СПЕЦИАЛНОСТТА

1. Изпитни теми с план-тезис на учебното съдържание.

Изпитните теми са изписани конкретно и ясно. План-тезисът на всяка тема насочва обучаваните към съдържанието на писмената им разработка. Към всяка изпитна тема е включена приложна задача или казус. Обемът на план-тезиса и приложната задача е съобразен с времетраенето на изпита. Всяка приложна задача е така дефинирана, че нивото ѝ на сложност съответства на теоретичната част и дава възможност за проверка на уменията за анализ, оценка, вземане на решение и т.н. В същото време приложната задача е съобразена и със степента на професионална квалификация на специалността. При изготвянето на изпитните билети към всяка приложна задача се прави опис на дидактически материали, които трябва да се осигурят на изпита. Броят на изпитните теми е 18.

Изпитна тема 1: Пазарен механизъм – търсене, предлагане, пазарно равновесие.

План-тезис: Същност на пазарното търсене, фактори, закон за търсенето. Стоково предлагане - същност, фактори, закон на предлагането. Еластичност на търсенето и предлагането. Пазарно равновесие – същност и промени.

Приложна задача:

В таблицата са показани цената, търсеното и предлаганото количество на шоколад:

Цена – p (в лева)	Търсено количество - Qd (тона)	Предлагано количество – Qs (тона)
1.80	650	1100
1.75	700	1000
1.70	750	900
1.65	800	800
1.60	850	700
1.55	900	600

а/ Определете равновесната пазарна цена и равновесното количество?

б/ Начертайте кривата на търсене и кривата на предлагане върху една координатна система.

По графиката определете равновесното количество и равновесната цена.

в/ При цена 1.75 лв. има предлагане, тъй като
количество еот предлаганото количество.

При цена 1.50 лв. Съществуватърсене, тъй като
количество е от предлаганото количество.

г/ Предполагаме, че поради повишаване на дохода търсенето на шоколад се повишава с 450 тона при всяка цена. Покажете промените, които настъпват като начертаете новата крива на търсене.

В такъв случай пазарната равновесна цена се променя от налв., а пазарното равновесно количество се промени отнатона.

Дидактически материали: таблица

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1.Дефинира, назовава и формулира основните категории на пазарния механизъм.	5
2.Разбира, описва и обяснява основните фактори, оказващи влияние върху търсенето и предлагането.	15
3.Начертава кривите на търсене, предлагане и пазарно равновесие.	10
4.Анализира видовете пазарно равновесие и поведението на производителите.	10
Приложна задача:	
а.	5
б.	5
в.	5
г.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 2: Приходи и разходи на фирмата.

План-тезис: Приходи – същност и видове. Разходи - същност и видове.
Печалба – същност и видове.

Приложна задача: Фирма е реализирала 7000 броя изделия, при цена 7лв. за единица изделие. Явните разходи на фирмата са 25 000 лв., неявните разходи са 20 500 лв., от които 12 000лв. са от наеми, 6 000 лв. – от работни заплати и 2 500 лв. от лихви.
Приложете счетоводния и икономическия подход при анализирание на разходите.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Дефинира, назовава и формулира основните категории, свързани с приходите и разходите на фирмата.	10
2. Демонстрира чрез формулите начина на измерване на: -общи, средни и пределни разход; -общи средни и пределни приходи.	10
3. Таблично и графично показва на връзката между: - общи постоянни и променливи приходи; - общи постоянни и променливи разходи.	20
4. Анализира на същността на счетоводния и икономическия подход към оценката на разходите.	10
Приложна задача:	
1. счетоводен подход	5
2. икономически подход	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 3: Измерители на макроикономическата активност.

План-тезис: Същност и особености на основните показатели за измерване на макроикономическата активност. БВП – същност и видове. Подходи за измерване на БВП - разходен, ресурсно –приходен и производствен. Особености на БВП като макроикономически показател. Други показатели за измерване на икономическата активност.

Приложна задача:

Ако имате следната информация за икономиката на страна „А”

Домакинско потребление	320
Печалба	25
Косвени данъци	35
Инвестиции	20
Амортизации	55
Внос	60
Износ	80
Държавни разходи	60
Работни заплати	250
Рента	40
Лихва	15

- а/ намерете БВП на страната по разходния подход.
 б/ намерете БВП на страната по приходния подход.
 Дидактически материали: таблица

Критерии	Максимален брой точки
1. Дефиниране на основните показатели за измерване на икономиката?	10
2. Изброяване и обясняване на същността на компонентите на разходния и ресурсно–приходния подход за измерване на БВП.	10
3. Анализирание на връзката между номинален и реален БВП	10
4. Анализирание на другите показатели за измерване на икономическата активност	10
Приложна задача:	
а/	10
б/	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема 4: Административен акт.

План-тезис: Понятие за административен акт. Видове административни актове. Индивидуални административни актове. Условия за законосъобразност на административните актове. Недействителност на административните актове.

Казус:

След завършване на средното си образование, 19-годишната Калина започнала да живее на съпругески начала с 20-годишния Христомир. Двойката решила да узакони връзката след 6 месечно съжителство. Двамата искали, както църковен, така и граждански брак, като предупредили, че е по-важно първо да се венчаят. Отишли в черквата, но отец Игнатий им отказал с довода, че нямат сключен граждански брак. Калина и Христомир били твърде млади и неуведомени, за това отецът им дал напътствия за сключване на гражданския брак. Той им казал, че трябва да ги венчае длъжностното лице на гражданско състояние, а това бил областният управител, и след като получат решението за сключен брак, подписано от него и от тях двамата, и подпечатано с печата на общината по местоживеенето им, едва тогава той би могъл да ги венчае.

Отговорете:

1. Какъв орган на държавно управление е областният управител?
2. Какви по своята същност са актовете, които той издава?
3. Нищожно или унищожяемо ще е решението за сключен граждански брак?
4. Какъв е видът на акта за сключен граждански брак?
5. Има ли валидно сключен брак между Калина и Христомир?

Критерии за оценяване	Максимален брой точки .
1. Дефинира, назовава и формулира основни понятия и термини свързани с административния акт.	15
2. Разбира и обяснява по-задълбочено характеристиката на административният акт, разграничава основанията за възникване му.	10
3. Аргументира понятията и термините, сравнява и обобщава особеностите в тях и логично подрежда и структурира процесите и явленията свързани с административния акт .	20
4. Изяснява изчерпателно и логично административния акт, анализира причинно-следствените връзки, аргументира лично становище по отношение на законосъобразността и недействителността на административния акт.	10
5. Правилно решен казус	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 5: Трудов договор.

План-тезис: Сключване, изпълнение, изменение и прекратяване на трудовия договор. Трудов договор и граждански договор.

Казус: Мария Иванова работи като конструктор в строителна фирма. В трудовия ѝ договор била уговорена осемчасова продължителност на работния ден при шест работни дни в седмицата. В предприятието постъпва поръчка за изработване на носещите конструкции на три големи жилищни сгради. Поръчката трябвало да се изпълни в срок от един месец. Поради краткия срок за изпълнение работодателят с писмена заповед наредил удължаване на работното време на дванадесет часа дневно за двадесет и два дни. След изпълнението на поръчката Иванова поискала заплащане на извънредния труд за времето, през което е работила над законоустановения размер на законното време. Работодателят отказал да заплати, като заявил, че ще извърши компенсация на положения труд с допълнителен платен отпуск.

Отговорете:

1. Каква е нормалната продължителност на дневното и седмичното работно време? Трудовият договор на Мария Иванова съответства ли на трудовото законодателство по отношение на работното време?

2. Законосъобразно ли е удължаването на работното време от работодателя?

3. Правилно ли е искането на Иванова за заплащане на извънредния труд? Може ли работодателят да откаже плащане на извънреден труд и да представи като компенсация допълнителен платен отпуск? Как следва да се компенсира удължаването на работното време?

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Дефинира, назовава и формулира основни понятия за трудов договор.	10
2. Разбира и обяснява по-задълбочено характеристиката на трудовия договор, основанията за неговото изменение и прекратяване.	10
3. Аргументира понятията, свързани с трудовия договор, сравнява и обобщава особеностите, логично подрежда и структурира елементите.	20
4. Изчерпателно и логично изяснява понятията и елементите свързани с трудовия договор, познава правата и задълженията си като участник в трудовия процес съгласно Кодекса на труда, разбира договорните отношения между работник и работодател.	15
5. Правилно решен казус.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 6: Персонал на предприятието и ефективното му използване.

План-тезис: Въвеждащи понятия – състав, структура и численост на персонала в предприятието. Производителност на труда – характер и значение. Показатели и методи за измерване производителността на труда. Фактори за повишаване производителността на труда.

Приложна задача: Ако сте ръководител в предприятие в което има голямо текучество на кадри , какви решения бихте взели за бъдещето на предприятието и защо? При вземането на решенията имайте предвид, че трудовото възнаграждение и социалните мероприятия са на по.високо равнище отколкото при другите предприятия в бранша.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Дефинира, назовава и формулира състава на персонала, производителността на труда.	10
2. Разбира и описва структурата и числеността на персонала, показателите и методите на измерване на производителността на труда.	25
3. Аргументира понятията свързани с персонала и производителността на труда, сравнява и обобщава особеностите в тях.	10
4. Анализира и интерпретира показателите за измерване на производителността на труда и факторите за нейното повишаване.	10
5. Приложна задача.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 7: Предприятие – същност и създаване.

План-тезис: Същност на предприятието. Фактори и мотиви на създаване и придобиване на предприятие. Предмет на дейност. Решение за местоположение и големина на предприятието. Предприятие и околна среда.

Приложна задача: Кои фактори за избор на място са от значение за една туристическа агенция и защо?

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Дефинира и формулира същността на предприятието, мотивите за създаване, предмета на дейност	10
2. Разбира и описва решението за създаване, придобиване на предприятие	15
3. Познава и характеризира факторите, мотивите, предмета на дейност на предприятието	10
4. Анализира и интерпретира ролята на околната среда и всички останали фактори при създаване на предприятие.	20
5. Приложна задача.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 8: Изграждане на организационно-управленска структура на управление на предприятие.

План-тезис: Предприятие – организационна форма на стопанска дейност. Видове предприятия, същност и предимства на малките и средните предприятия. Същност на организационно-управленската структура – линейна, функционална, дивизионна и матрична. Предимства и недостатъци. Висши органи на управление.

Приложна задача: Съставете организационно-управленска структура на предприятие за производство на компютри. Посочете предимствата и недостатъците. Вида на структурата да бъде по избор.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Дефинира, назовава и формулира организационно-управленската структура на предприятието, видовете предприятия.	15
2. Разбира и обяснява предимствата на малките и средни предприятия, предимствата и недостатъците на различните видове организационна структура.	10
3. Познава и характеризира организационните структури на предприятието, висшите органи на управление	10
4. Анализира ролята на организационната структура в стопанската дейност на предприятието.	20
5. Приложна задача.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 9 : Управление на качеството

План-тезис: Същност и значение на качеството. Контрол на качеството. Качество и икономическа ефективност. Методи за подобряване на качеството. Международни стандарти за управление и осигуряване на качеството. Сертифициране на системи за осигуряване на качеството.

Приложна задача: Ако сте собственик на фирма за управление на обувки, какво бихте направили за да бъдат произведени по качествени обувки и защо?

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Назовава и формулира понятието качество.	10
2. Разбира и описва методите за подобряване на качеството и ролята му за икономическата ефективност.	15
3. Познава и характеризира международните стандарти и системите за сертифициране на качеството.	20
4. Анализира и интерпретира ролята на качеството като икономически показател на предприятието.	10
5. Приложна задача.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 10: Отчитане на разчетите с доставчици и клиенти.

План-тезис: Същност на разчетите. Характеристика на счетоводните сметки от група 40 и група 41. Документи. Счетоводно отчитане на стопанските операции.

Приложна задача:

В «Прогрес» АД – гр. Пазарджик – регистрирано лице по ЗДДС са извършени следните стопански операции:

1. Доставени са от «Буря» - ООД, съгласно данъчна фактура стоки за 8 200 лв. плюс 20 % ДДС. Стоките са заприходени със стокова разписка.
2. Задълженията към доставчика са изплатени от Разплащателната сметка.
3. Продадени са стоки на «Слънце» ООД за 2 500 лв. Плюс 20 % ДДС. Отчетната стойност на стоките, по която са изписани е 1 500 лв.
4. Отчетен е финансовият резултат от продажбата на стоките.
5. По разплащателната сметка са постъпили вземанията от клиентите /»Слънце» ООД/
Да се осчетоводят извършените стопански операции.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Дефинира и изяснява същността на разчетите с доставчици и клиенти.	10
2. Разбира и обяснява счетоводните сметки.	15
3. Познава и характеризира счетоводните и нормативните документи.	15
4. Анализира и осчетоводява стопанските операции.	15
5. Приложна задача	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 11: Проучване на пазара и потребителското търсене. Сегментиране на пазара.

План-тезис: Поведение на потребителите при покупка - модели на поведение, характеристика на типовете потребители, процес на решение за покупка.

Маркетингови проучвания: същност и роля, етапи и организация, видове, източници за информация, основни методи за проучване на пазара и потребителското търсене. Сегментиране на пазара.

Приложна задача:

Да се изработи анкетна карта, като част от маркетингово проучване на мнението на потребителите на продукт по избор.

Да се спазят основните изисквания към съставяне на въпросника, да се посочат поставените цели и начина за подбор на анкетираните лица. Максимален брой въпроси – 10.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Определя същността на потребителското поведение. Познава основните модели на поведение на потребителите при покупка.	10
2. Обяснява същността на маркетинговото проучване и етапите на планирането му, познава източниците на набиране на информация.	15
3. Познава и прилага техниката на сегментиране на пазара.	10
4. Изяснява ролята на маркетинга на всеки от етапите на процеса на вземане на решение за покупка. Изтъква предимствата и недостатъците на отделните методи на проучване.	15
5. Приложна задача	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема 12: Промоционна политика на фирмата.

План-тезис: Същност, функции и фактори на промоционната политика, промоционен микс – елементи. Реклама – същност, функции и цели, основни видове. Рекламни канали и средства за въздействие. Планиране на рекламните акции и кампании – етапи. Връзки с обществеността, стимулиране на продажбите, лични продажби – същност, функции и средства.

Приложна задача:

Да се създаде рекламно съобщение и изработи елементарно рекламно средство /с предоставените технически средства и материали/, като част от планиране на рекламна акция /продукт по избор/.

Да се спазва алгоритъмът – етапите на планиране на рекламните акции и кампании.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Дефинира същността на промоционната политика и на основните елементи на промоционния микс. Определя техниките, функциите и целите.	10
2. Познава основните видове реклама, рекламните канали и средства за въздействие. Изтъква предимствата и недостатъците им.	15
3. Анализира факторите, които влияят върху избора на промоционен микс.	15
4. Познава и последователно прилага етапите на планиране на рекламните акции и кампании. Обосновава избора на конкретните рекламни канали и средства.	15
5. Приложна задача	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 13: Стоковата борса като организиран пазар.

План-тезис: Същност и функции на стоквата борса. Организация и структура. Борсови стоки и борсова печалба.

Приложна задача: Аргументирайте твърдението, че стоквата борса е перфектен и съвършен пазар. Може ли тя да се нарече „пазар на пазарите” и защо?

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Познава същността на борсата и нейните основни функции.	10
2. Познава и възпроизвежда организацията на борсата и нейната структура.	10
3. Разграничава видовете борсови стоки и борсова печалба.	20
4. Анализира значението на стоковата борса като организиран пазар.	15
5. Приложна задача.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 14: Иновации и предприемачество.

План-тезис: Същност и значение на иновациите. Видове иновации. Предприемачески стратегии – същност и видове.

Казус:

Изследователят Джон Атанасов през 1930 г. започва работа като преподавател в университета в Айова. Търси пътища да направи математическите пресмятания по-ефективни. Интересът към автоматичното смятане е бил свързан и с невъзможността да се създава база от данни в големи обеми, която да е лесно достъпна за използване. Сблъсъкът от необходимостта от по-мощни изчислителни средства води до прилагане на иновационна предприемаческа стратегия, която предопределя бъдещата насока на неговото научно изобретение, а именно разработване на ново поколение компютри с преобладаващо значение за бизнеса.

Той създава изключителен продукт, базиран основно на продуктовата уникалност чрез реализация в областта на цифровите компютри. Целта е да се намери уникален подход за постигане на пълна ефективност. Още в началото на възникване на идеята Атанасов е смятал да използва електрическата верига по принципно нов начин, защото е следвал електроинженерство и физика и е експериментирал в областта на електрониката. Така той прилага предприемачески подход за създаване на цифровия компютър, използвайки знания в областта на физиката, математиката, изчислителната техника, електрониката.

Намиране на решение на проблема с компютърната памет се осъществява след продължителен застой в изследванията. Неочаквано в момент на релаксация се ражда идеята за регенеративната памет, изградена въз основа на кондензатори за запомняне на отделните единици. Идеята съдържа четири основни решения, валидни и до днес:

1. Компютърът ще използва електричество и електроника;
2. Ще се основа на двоичната бройна система;
3. Паметта ще се състои от регенеративни кондензатори, за да се избегнат грешките;
4. Изчисления чрез директни логически действия.

Историята на електронния компютър е изпълнена със завист и конфликт на интереси. През 1941 г., когато Атанасов е изграждал компютъра си от винкели, е бил посетен от Мокли и Екърт. Те „създават” и патентоват своя компютър много скоро след това, прилагайки предприемаческа стратегия, чрез която придобиват собственост върху идеята. Започват нескончаеми дела за патента между двата гиганта IBM и Спери Ранд, които владеят 95 % от компютърния пазар на САЩ. Делото приключва в края на 1973 г. в защита на правата на Джон Атанасов. Той не прилага иновационна предприемаческа стратегия спрямо компютърните производители IBM и Спери Ранд. Като истински учен и изобретател, неговите усилия в областта на предприемачеството и прагматиката не са дали конкретен резултат.

Опишете и анализирайте:

1. Видовете иновации, приложени от Джон Атанасов при създаването на съвременния компютър.
2. Видовете стратегии приложени от изброените изследователи в казуса.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Дефинира, назовава и формулира същността на понятията иновации и предприемачески стратегии.	10
2. Разбира, сравнява, описва и обяснява видовете иновации и видовете предприемачески стратегии.	10
3. Доказва и демонстрира важността и значението на иновациите и предприемаческите стратегии за успеха на дребния бизнес.	15
4. Анализира и интерпретира силните и слабите страни на видовете иновации и предприемачески стратегии.	15
5. Правилно решен казус.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема 15: Вербални комуникации. Умението да говорим, да слушаме и да се владеем. Делови преговори.

План-тезис: Същност на вербалната комуникация. Основни характеристики на устната реч свързани с развиване на уменията да говорим. Презентация с цел информация и убеждение. Процесът на слушане, начини и форми на слушане. Основни състояния на психиката, имащи отношение към овладяването на ситуациите. Водене на преговори. Основни принципи и етапи. Методи, модели, стратегии и тактики, използвани при преговорите.

Приложна задача:

1. Роля на купувача:

Закупили сте употребяван мотоциклет от един сервиз за 200 лв „като огледан и каран пробно”. Сега установявате, че вилката е счупена и е била заварена набързо. Тъй като мотоциклетът е черен на цвят, Вие не сте установили дефекта при огледа. Бихте предпочели да анулирате покупката. Във всеки случай Вие сте ядосан и отивате при продавача.

2. Роля на продавача:

Най-после сте успели да продадете черния мотоциклет, който е стоял при Вас половин година. Когато сте го приели, сте си мислели, че ще можете да го продадете за 400 лв. Сега сте доволен, че мотоциклетът е запалил и бензинът не е изтекъл. Вие не сте проверявали мотоциклета. Първоначално сте му искали 300 лв., но на тази цена той е бил непродаваем. За нищо на света не искате да анулирате сделката.

Условие 1. Вие сте купувачът. Използвате бойна тактика за удовлетворяване на целта си. Преценете какви техники ще изпробвате и приложете.

Условие 2. Вие сте продавачът. Подгответе се за преговори, като се опитате да постигнете решение, удовлетворяващо Вас и партньора Ви. Каква тактика бихте приложили за намиране на решение?

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Дефинира, назовава и формулира вербалните комуникации и деловите преговори.	10
2. Разбира и описва уменията за говорене, начините за формиране на слушане, основните състояния на психиката, етапите при водене на деловите преговори.	10
3. Познава и характеризира процесът на слушане и говорене в дълбочина, водене на преговори, методите, моделите, стратегиите и тактиките.	25
4. Анализира и интерпретира значението на процеса слушане, говорене, водене на делови преговори.	10
5. Приложна задача.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 16: Новите технологии и бизнескомуникациите

План-тезис: Осъществяване на вербални комуникации чрез технически средства - видове телефони, предимства и недостатъци на телефонното общуване. Телефонна комуникация – подготовка и структура на телефонния разговор, телефонен етикет. Писмени комуникации чрез технически средства – факс, телекс. Общуването в Интернет – електронна поща. Етикетът в Интернет. Правила за работа с електронни писма.

Приложна задача:

1. Роля на клиента

Вие се обаждате по телефона на туристическа агенция, за да получите информация относно интересоващи Ви оферти за почивка в Италия. Имате изисквания относно условията за прекарване на отпуската, свързани с местата, хотелите, обслужването. Не сте доволен от миналогодишната си почивка, тъй като препоръчаният Ви «нов» хотел в действителност се оказва строителна площадка.

2. Роля на служителя:

Ви сте служител в туристическа агенция и трябва да предоставите информация на запитване по телефона, относно офертите, които Вашата фирма предлага за почивка в Италия.

Условие 1. Вие сте клиентът. Набирате номера на туристическата агенция, но се включва телефонен секретар. Формулирайте съобщението си.

Условие 2. Вие сте служителят. Необходимо е да информирате клиента и да разсеете недоволството, което той изразява в общуването с Вас. Структурирайте телефонния разговор.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Дефинира и назовава техническите средства за осъществяване на вербалните и писмени комуникации.	10
2. Разбира и описва ролята на телефоните, факса, Интернет и електронната поща при осъществяване на комуникациите.	10
3. Доказва и демонстрира значението на техническите средства за комуникации, общуването в Интернет, правилата при ползване на електронна поща.	15
4. Анализира и обобщава силните и слабите страни на техническите средства за осъществяване на бизнескомуникациите.	20
5. Приложна задача.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 17 : Балансово обобщаване като елемент на методологията на счетоводството.

План-тезис: Същност на балансовото обобщаване /балансов метод/. Съдържание, строеж и структура на счетоводния баланс. Типова балансова схема.

Приложна задача: На 31.12.200...год. Търговско предприятие «Алекс» АД – София има следното имуществено състояние:

1. Административна сграда	80 000 лв.
2. Основен капитал	79 050 лв.
3. Транспортни средства	5 000 лв.
4. Получен краткосрочен заем	6 000 лв.
5. Материали	200 лв.
6. Задължения към персонала	300 лв.
7. Стоки	800 лв.
8. Вземания от клиенти	200 лв.
9. Задължения към доставчици	150 лв.
10. Каса в лв.	500 лв.
11. Други резерви	1 000 лв.
12. Задължения към социалното осигуряване	200 лв.

Иска се: Да се изготви счетоводен баланс за имущественото състояние на предприятието в двустранна форма по схемата, предвидена в НСС 1 – Представяне на финансови отчети.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Познава и изяснява същността на балансовия метод.	10
2. Характеризира, изяснява съдържанието, строежа и структурата на счетоводния баланс.	10
3. Познава счетоводните и нормативните документи.	15
4. Анализира точно, ясно и логично типова балансова схема.	20
5. Приложна задача.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема 18: Инвестиране на капитала на фирмата.

План-тезис: Същност и обхват на инвестиционния процес. Класификация на инвестициите на фирмата. Анализ и оценка на инвестициите в ДМА. Характеристика на инвестициите в ДМА. Методи за оценка ефективността на капиталовата инвестиция.

Приложна задача: Фирма „Ели” разполага с инвестиционен проект предвиждащ 800 000 лв. първоначална инвестиция, която носи годишна нетна печалба 160 000 лв. и годишна амортизация 200 000 лв. Да се изчисли срокът на откупуване /на изплащане/ на инвестицията. Фирмата е определила нормативен срок за откупуване на инвестицията – 3 години. Да се оцени дали проектът се приема или отхвърля.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1. Дефинира, назовава и формулира инвестирането на капитала на фирмата.	20
2. Разбира и обяснява значението на инвестирането на капитала на фирмата.	10
3. Използва и прилага методите за оценка ефективността на капиталовата инвестиция.	15
4. Анализира и интерпретира получените резултати от прилагането на методите за оценка на капиталовата инвестиция.	10
5. Правилно решена приложна задача.	5
Общ брой точки	60

IV. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА/СПЕЦИАЛНОСТТА.

1. Указания за съдържанието на индивидуалните практически задания.

Чрез държавния изпит по практика на специалността се проверяват и оценяват професионалните умения и компетенции на обучаваните, отговарящи на втора степен на професионална квалификация.

Изпитът по практика се състои в разработване и защита на **бизнес-проект** от екип до 3 ученика или като индивидуална разработка.

Индивидуалното изпитно задание съдържа пълното наименование на училището/обучаващата институция, празни редове за попълване имената на обучавания, квалификационната форма, началната дата и началния час на изпита, краен срок на изпитната дата и час, темата на индивидуалното практическо задание и изискванията към крайния резултат от изпълнението на заданието. По решение на комисията могат да се дадат допълни указания, които да подпомогнат обучавания при изпълнение на индивидуалното практическо задание.

Индивидуалните практически задания се съставят в училището/обучаващата институция. Броят на изготвените задания трябва да бъде поне с едно повече от броя на явяващите се в деня на изпита. Всеки обучаван изтегля индивидуалното си практическо задание, в което веднага саморъчно написва трите си имена.

БИЗНЕС-ПРОЕКТЪТ ВКЛЮЧВА:

1. Увод – въведение в проблема, мотивация и обосновка на избора.

2. Резюме на бизнесплана

- Кратко описание на бизнесидеята
- Описание на предлаганата стока/услуга/ на предприятието
- Форма на собственост, капитал, органи на управление
- Информационно осигуряване – организиране, методика на събиране на информацията, източници на информацията
- Обхват на основните раздели на бизнес-проекта

2. Анализ и прогнозиране на бизнес средата

- Анализ на външната бизнес среда
- Анализ на вътрешната бизнес среда
- Дългосрочни цели, съобразени с жизнения цикъл на продукта
- Краткосрочни цели

3. Маркетингов план

- Маркетингови стратегии и инвестиционни решения
- Маркетингови прогнози – резултати
- Основни елементи на маркетинговия план: пазарно проучване, описание на купувачите, потребностите за задоволяване, дистрибуция, ценова стратегия, план за продажбите

4. Производствен план

- План за доставка на суровини и материали: определяне на потребностите от материални запаси и други материални производствени фактори; видове производствени запаси; организация на снабдяването
- Проектов инженеринг: характеристика, технологии, технологични норми и стандарти, използвани ДМА, амортизационен план

5. План за работната сила и средствата за работна заплата

- Планиране на производителността на труда;
- Планиране на числеността, структурата и квалификацията на работната сила;
- План за работната сила.

6. Административно-управленска структура

- Избор на гъвкава организационна структура в съответствие с управленските цели на предприятието
- Управленски стил култура в предприятието
- Ефективност на комуникациите в предприятието
- Управленски екип

7. Финансов план

- Източници на финансиране на дейността
- Прогноза на паричните потоци
- Прогнозен отчет за приходите и разходите на предприятието
- Прогнозни балансови отчети
- Критично състояние и анализ на чувствителността и риска

8. Примерни теми за Бизнес-проект

- Бутилиране на минерална вода
- Козметичен салон
- Развитие на селския туризъм
- Туристическа агенция
- Осъществяване на транспорт в страната и чужбина
- Търговия с мобилни телефони

9. Заключение, изводи и тенденции

Бизнес-проектът да бъде предаден на изпитната комисия, назначена от директора на училището 30 дни преди защитата.

Продължителност на защитата е до 30 минути.

3. Критерии за оценяване

За всяко индивидуално практическо задание комисията по провеждане и оценяване на изпита по практика разработва критерии за оценяване и съответните показатели. Посочва се максималният брой точки, които се поставят при пълно, вярна и точно изпълнение на показателя. Те са в съответствие с посочените в Държавното образователно изискване за придобиване квалификация по професия Сътрудник в малък и среден бизнес, специалност Малък и среден бизнес.

V. СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Системата за оценяване на изпитната тема и индивидуалното практическо задание е точкова. Максималният брой точки за всяка изпитна тема или индивидуално практическо задание е 60.

Неправилният отговор се оценява с 0 точки. Непълният отговор се оценява като се намалява максималният брой точки, определени за пълен, верен и точен отговор.

Преминаването от точки в цифрова оценка се извършва по следната формула:

Цифрова оценка = общият брой точки от всички критерии : 10

Получената цифрова оценка се изчислява с точност да 0,01.

Оценяването на писмените работи от държавния изпит по теория е в съответствие с чл. 46 от Наредба № 3 за системата на оценяване.

Изпълнението на практическото задание от държавния изпит по практика се оценява в съответствие с чл. 48 от Наредба № 3 за системата на оценяване.

VI. ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Ангелов А., Основи на мениджмънта, „Тракия-М”, 1998
2. Божков В., Илиев Г., Петрова С., Счетоводство на фирмата, ГорексПрес
3. Бояджијева Е., и колектив , Икономика на предприятието , Дионис, София – I и II част, 2007
4. Доганов Д., Младенов Здр., Панова Р., Маркетинг, ИК „Люрен”, 1999
5. Закон за счетоводството, Национален сметкоплан, Международни счетоводни стандарти
6. Коцев Цв.и колектив, Финанси, Мартилен, 2006
7. Маринова М., Гешева, М. Бизнескомуникации, Нови знания, София 2001
8. Попов Г., Макавеева Д., Икономика на предприятието, Мартилен, София - I и II част
9. Тенчева Д., Бизнескомуникации, Нови знания, София 2007
10. Ангелов А., Основи на мениджмънта, „Тракия-М”, 1998

VII. АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ

Верка Коларова - Професионална гимназия по икономика и мениджмънт, гр. Пазарджик
Николина Лискова - Професионална гимназия по икономика и мениджмънт, гр. Пазарджик
Галина Бечева - Професионална гимназия по икономика и мениджмънт, гр. Пазарджик

VIII. ПРИЛОЖЕНИЯ

а) Примерен изпитен билет

.....
(пълно наименование на училището/обучаващата институция)

ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА/СПЕЦИАЛНОСТТА ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ВТОРА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

по професия **345050 Сътрудник в малък и среден бизнес**
специалност **3450501 Малък и среден бизнес**

Изпитен билет № 12

Изпитна тема: Стокова борса като организиран пазар

(изписва се точното наименование на темата)

План-тезис: Същност и функции на стоковата борса. Организация, структура и управление. Борсови стоки и борсова печалба.

Приложна задача: Аргументирайте твърдението, че стоковата борса е перфектен и съвършен пазар. Може ли тя да се нарече „пазар на пазарите” и защо?

Описание на дидактическите материали (ако има).

Председател на изпитната комисия:.....

(име, фамилия)

(подпис)

Директор/ръководител на обучаващата институция:.....

(име, фамилия)

(подпис)

(печат на училището/обучаващата институция)

б) Примерно индивидуално практическо задание

.....
(пълно наименование на училището/обучаващата институция)

**ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА/СПЕЦИАЛНОСТТА
ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ВТОРА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ**

по професия **345050 Сътрудник в малък и среден бизнес**
специалност **3450501 Малък и среден бизнес**

И н д и в и д у а л н о п р а к т и ч е с к о з а д а н и е № 1

На ученика/обучавания
(трите имена на ученика/обучавания)

от **XII а** клас/курс,
начална дата на изпита: начален час:
крайна дата на изпита: час на приключване на изпита:

1. Да се изработи бизнеспроект на тема **..Бутилиране на минерална вода.....**
(вписва се темата на изпитното задание)

2. Указания (инструкции/изисквания) за изпълнение на практическото задание:

- :
- Да се изработи на форматни бели листи А4
 - Да се предаде в папка.

УЧЕНИК/ОБУЧАВАН:
(име, фамилия) (подпис)

Председател на изпитната комисия:.....
(име, фамилия) (подпис)

Директор/ръководител на обучаващата институция:.....
(име, фамилия) (подпис)
(печат училището/обучаващата институция)